

Universiteit Utrecht

VERDIEPINGSPAKKET THEATER- EN DANSULTUUR

In dit boekje vind je informatie over het verdiepingspakket Theater- en danscultuur. Een verdiepingspakket is een selectie van vier samenhangende cursussen binnen een bepaalde onderzoeksrichting, in dit geval theater- en danswetenschap. Na de basispakketten in het eerste jaar is het nu tijd voor specialisatie! In dit boekje lees je wat er zoal aan bod komt in dit pakket, hoe het programma is opgebouwd, welke kennis en vaardigheden je opdoet en hoe je in aanraking komt met de beroepspraktijk. Na afronding van het verdiepingspakket volg je het Onderzoeksseminar en schrijf je je BA-eindwerkstuk over een onderwerp dat direct aansluit bij (een van) de cursussen uit dit verdiepingspakket. Dit boekje is handig voor eerstejaars die nog een keuze moeten maken, maar ook voor ouderejaars die al in een verdiepingspakket zitten — voor hen is het een handig naslagwerk!

INHOUD

- 3 Is het verdiepingspakket Theater- en danscultuur iets voor jou?
- 3 Programma
- 4 Fenomenen en vraagstukken
- 5 Concepten en theorieën
- 8 Methode en vaardigheden
- 9 Aandacht voor de praktijk
- 9 Literatuurlijst
- 10 Wat kan je na afronding van dit pakket?
- 11 Wat doe je naast je verdiepingspakket?
- 13 Meer informatie
- 14 Bijlage: literatuurtips

Foto omslag: ©Sanne Peper.
So You Can Jump,
 Boogaardt&Van der Schoot /
 Toneelgroep Oostpool.

IS HET VERDIEPINGSPAKKET THEATER- EN DANSULTUUR IETS VOOR JOU?

Dit pakket is bedoeld voor studenten die zich willen verdiepen in het hedendaagse theater- en dansveld en die het leuk vinden om veel en vaak naar het theater te gaan. Het pakket is in het bijzonder bestemd voor studenten die belangstelling hebben voor dramaturgie en actuele en innovatieve ontwikkelingen in het veld. In dit pakket verdiep je je in bijvoorbeeld theater in de publieke ruimte, dansvoorstellingen die spelen met publieksopstellingen, populaire theatervormen zoals musical en cabaret, en performances op het snijvlak van theater en beeldende kunst. In het verdiepingspakket richten we ons veelal op niet-conventionele, 'postdramatische' vormen van theater en dans, met een focus op dramaturgie. Dramaturgie gaat kortweg over *wat* voorstellingen en andere vormen van opvoering of 'staging' betekenen of communiceren, zeker ook in relatie tot de actualiteit, en vooral over *hoe* ze dat doen. Het leuke van theater en dans analyseren en onderzoeken is dat dit het enige medium is dat zich voor je ogen voltrekt, dat je live bij die gebeurtenis aanwezig bent en dat je iets onderzoekt dat in het hier en nu plaatsvindt. Via theater en dans verdiep je je bovendien in actuele maatschappelijke onderwerpen. In dit verdiepingspakket leren we je hoe je daar op een zinvolle en kritische manier op kan reflecteren, denk je na over de rol van theater en dans in/en de samenleving en train je vaardigheden om daar genuanceerd over te schrijven!

3

PROGRAMMA

Nederlandse theater- en danscultuur (blok 1)

Audience and Spectatorship (blok 2)

Performers (blok 3)

Dramaturgie en scenografie (blok 4)

Het verdiepingspakket bestaat uit vier verschillende cursussen, die volgens een bepaalde logica zijn opgebouwd: namelijk wat wij als de bouwstenen van dramaturgie beschouwen. Hierbij is onze redenering als volgt: performance bestaat bij de gratie van de aanwezigheid van een *performer*

en een *publiek* in een gedeelde *ruimte*. De manier waarop de relatie tussen performer, publiek en ruimte georganiseerd wordt noemen we *dramaturgie*. Dramaturgie gaat kortom over hoe allerlei vormen van performance en opvoering, in de kunst, de cultuur en onze samenleving, jou uitnodigen en sturen om op een bepaalde manier naar de wereld te kijken en deze te begrijpen.

De eerste cursus, *Nederlandse theater- en danscultuur* (blok 1) biedt je inzicht in het unieke Nederlandse theaterlandschap en de dynamiek van dit culturele veld, en je traint specifieke praktische en professionele vaardigheden (veldonderzoek, archiefonderzoek, communicatie met professionals). In blok 2 volg je de (Engelstalige) cursus *Audience and Spectatorship*, waarin we onderzoeken hoe er over de rol van het publiek is nagedacht, en welke verschillende theoretische perspectieven er op dat onderwerp zijn. In *Performers* (blok 3) richten we de aandacht op allerlei manieren van performen, acteerstijlen en zelfpresentatie. In blok 4 verdiepen we ons in de cursus *Dramaturgie en scenografie* in actuele dramaturgische en scenografische vraagstukken — en ook hier doe je, net als in blok 1, veel praktische en professionele vaardigheden op.

4

FENOMENEN EN VRAAGSTUKKEN

Hedendaags theater en dans reflecteert op actuele thema's in de samenleving, en schuwt daarbij de rafelrandjes niet. Je treft voorstellingen over hoe wij omgaan met vluchtelingen; makers die onderzoek doen naar wat er wel en niet 'sociaal' is aan sociale media; een kritische reflectie op stereotype opvattingen rond identiteit, beeldvorming en het lichaam; en makers die alternatieve samenlevingsvormen exploreren of zich verdiepen in de klimaatcrisis. Via al dit soort onderwerpen reflecteert theater en dans ook op haar rol in de maatschappij. Als theater- en danswetenschapper bestudeer je wat theatermakers en choreografen op de agenda zetten, hoe ze dat doen, in welk veld en culturele dynamiek dit werk gemaakt wordt, en hoe je dit werk kunt analyseren. We bestuderen kortom hoe we deze *fenomenen* kunnen begrijpen in een theater- en danstheoretische en cultuurwetenschappelijke context.

We geven een aantal voorbeelden van *vraagstukken* die in dit pakket aan de orde kunnen komen. Het geeft je ook een indruk van het soort onderzoeksvragen dat een startpunt kan zijn voor een BA-eindwerkstuk. Om het concreet te houden noemen we namen van makers en gezelschappen die je misschien kent of kan tegenkomen in dit pakket.

- Hoe maken Boogaerd en Van der Schoot een 'more-than-human' wereld zichtbaar in de voorstellingenreeks *Future Fossils*?
- Hoe bevraagt de installatie *Sic Transit Gloria Mundivana* theatermaker Dries Verhoeven op kritische wijze de politieke en economische status van Europa en de Westerse samenleving?
- Wat zijn de politieke implicaties van humor in het werk van een cabaretier als Theo Maassen?
- Wat is de invloed van (de logica van) het internet op hedendaagse vormen van dans?
- Welke nieuwe vormen van theater en dans hebben zich in de corona-tijd ontwikkeld?
- Wat zijn actuele thema's in het debat over het hedendaags jeugdtheater, en hoe verhoudt het werk van theatermaker Jetse Batelaan zich tot dit debat?

CONCEPTEN EN THEORIEËN

In de eerste cursus van het pakket, *Nederlandse theater- en danscultuur*, nemen we de hernieuwde aandacht voor maatschappelijk protest, binnen én buiten het theater, als uitgangspunt om een aantal belangrijke ontwikkelingen binnen het naoorlogse Nederlandse theater- en danslandschap in kaart te brengen. We hebben daarbij oog voor verschillende genres, van teksttoneel tot hedendaagse dans, en van cabaret tot musical. Ook voer je een klein **veldonderzoek** uit naar een specifieke maker of ontwikkeling uit de recente theatergeschiedenis.

GavrieloPrincip van De Warme Winkel © foto Sofie Knijff

6

In de tweede (Engelstalige) cursus, *Audience and Spectatorship*, gaan we aan de slag met het maken van een '**kritische analyse**'. We leren je te analyseren hoe allerlei vormen van performance en opvoering jou uitnodigen en sturen om op een bepaalde manier naar de wereld te kijken en deze te begrijpen. Steeds vaker is hier ook een actieve rol voor de toeschouwer-participant weggelegd. Belangrijke concepten zijn **visualiteit, focalisatie, adressering, positionering, dramaturgie, publiek** en **participatie**.

Performers, de derde cursus, gaat over acteren en acteerstijlen (Brecht, Stanislavsky, Artaud), rollenspel, zelfpresentatie en allerlei andere manieren waarop we performen, zowel binnen theater en dans als ook daarbuiten (denk aan sociale media of politiek). Belangrijke concepten zijn **theatraal frame, zelfpresentatie, cyborg, de performer** en **het lichaam**; ook gaan we in op diverse **acteertheorieën**.

In *Dramaturgie en scenografie*, de laatste cursus, gebruiken we de kennis en vaardigheden uit de vorige cursussen voor het oefenen met en schrijven van een gedetailleerde **voorstellingsanalyse**. Hier gaan we ook verder in op het begrip **postdramatisch theater** en **scenografie** (theatervormgeving). We bezoeken voorstellingen in het SPRING-festival, gaan in gesprek met makers en dramaturgen, en verdiepen ons in actuele **dramaturgische thema's en strategieën**.

Analyse van de installatie *Wanna Play? Love in Times of Grindr* van Dries Verhoeven, met scenografe Anne Karin ten Bosch, in de cursus Dramaturgie en scenografie

METHODE EN VAARDIGHEDEN

In elke cursus maak je kennis met een andere (onderzoeks)methode die relevant is in de wetenschap en praktijk van theater, dans en performance. Je leert daarnaast onder begeleiding onderzoeksvragen te ontwikkelen, onderzoek op te zetten en onderzoek uit te voeren. Deze vaardigheden komen in elke cursus aan bod, maar we leggen het accent steeds op een andere onderzoeksvaardigheid. Deze vaardigheden heb je straks nodig voor het schrijven van je BA-eindwerkstuk. In een overzicht ziet dit er als volgt uit:

BLOK	CURSUS	FOCUS	METHODE	ONDERZOEKSVAAARDIGHEDEN
1	Nederlandse theater- en danscultuur	veld	veldonderzoek (als aspect van historiografische analyse); contextanalyse	onderzoeksopzet maken met accent op methodologie en bronnenonderzoek
2	Audienceand Spectatorship	toeschouwer	kritische analyse	argumentatiestructuren in voorstellingen herkennen en analyseren; operationaliseren van een theoretisch kader; argumentatief schrijven
3	Performers	performer	pragmatische semiotiek	onderzoeksopzet maken met accent op onderzoeksvraag en theoretisch kader
4	Dramaturgie en scenografie	ruimte dramaturgie	dramaturgische analyse	ontwerp en uitvoering van voorstellingsanalyse; operationaliseren van een theoretisch kader

Cursusbeschrijvingen en roosters vind je online op

<https://students.uu.nl/gw/media-en-cultuur/studieprogramma>

AANDACHT VOOR DE PRAKTIJK

In elke cursus besteden we aandacht aan de praktijk. In *Nederlandse theater- en danscultuur* trek je zelf het veld in, en doe je onderzoek naar een gezelschap, stroming of maker, inclusief het afnemen van een interview (dat in de cursus wordt voorbereid). In *Audience and Spectatorship* bezoeken we theater- en dansvoorstellingen, 'theatrale ruimtes' of installaties, gekoppeld aan analyseopdrachten. In de cursus *Performers* bezoek je verschillende voorstellingen van jonge makers in Theater Kikker en organiseren we nagesprekken met theatermakers en choreografen. Tenslotte is het SPRING-festival (festival voor theater, dans en performance) het hart van de cursus *Dramaturgie en scenografie*. Je neemt deel aan SPRING Academy, een programma met workshops en gesprekken met theatermakers, choreografen, dramaturgen en/of scenografen. Hier oefen je met het verwoorden en beschrijven van dramaturgische reflectie en leer je hoe je op een professionele manier communiceert met mensen uit de praktijk.

9

LITERATUURLIJST

We geven je een indruk van de boeken die je gaat lezen in dit pakket. Kijk voor een uitgebreide lijst met beschrijvingen ook in de bijlage!

Balme, Christopher B. *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. Een handige en overzichtelijke introductie in de theaterwetenschap (inclusief een hoofdstuk over dans) met beschrijvingen van gangbare benaderingen, methodes, kernbegrippen en verwijzingen naar verdiepende literatuur.

Lehmann, Hans-Thies. *Postdramatic Theatre*. New York/London: Routledge, 2006. Wellicht de meest geciteerde tekst in de theaterwetenschap en –praktijk op dit moment; een kerntekst dus. Ook ons onderwijs is sterk gericht op dat deel van het veld dat Lehmann als postdramatisch theater beschrijft. Lehmanns theorie komt uitgebreid aanbod in *Dramaturgie en scenografie*, en wordt ook ingezet als 'startschot' voor het onderwijs in de master.

Bleeker, Maaïke. *Visuality in the Theatre*. Basingstoke: PalgraveMacMillan 2008. Wordt gebruikt in de cursus *Audience and Spectatorship*, maar is ook daarna een handig naslagwerk. Bleeker laat zien hoe je postdramatisch theater en dans kunt analyseren, aan de hand van kernbegrippen als adressering, focalisatie, theatraliteit en absorptie.

WAT KAN JE NA AFRONDING VAN DIT PAKKET?

Na afronding van dit pakket beschik je over gedegen kennis van het Nederlandse theater- en dansveld, heb je voldoende theoretische bagage om belangrijke ontwikkelingen in dit veld te analyseren en te beschrijven en beschik je over professionele vaardigheden waarmee je onderzoek naar dat veld kan doen en op een professionele wijze kunt communiceren met de spelers in dit veld. Met deze kennis en vaardigheden ben je voldoende voorbereid om een BA-eindwerkstuk over hedendaagse theater- en danscultuur te schrijven, als een visitekaartje waarmee je daarna aan de slag kan in het veld, of aan een masterprogramma in dit vakgebied kan beginnen. Het verdiepingspakket vormt bovendien een goede voorbereiding op onze 'eigen' master [Contemporary Theatre, Dance and Dramaturgy](#), maar bijvoorbeeld ook op de 2-jarige Research Master [Media, Art and Performance Studies](#) en de master [Arts and Society](#). Voor meer informatie over deze masterprogramma's, inclusief de ingangseisen, aanmeldingsprocedure en andere praktische zaken, zie <https://www.uu.nl/masters/en>

WAT DOE JE NAAST JE VERDIEPINGSPAKKET?

Natuurlijk kunnen we in vier cursussen niet het hele theater- en dansveld, alle interessante debatten en al het relevante onderzoek aan bod laten komen. Als je je naast de vier cursussen verder in theater en dans wil verdiepen, dan raden we je zeker de opties hieronder aan.

Practicum Theater en Dans

Naast de vier cursussen in het verdiepingspakket wijzen we je graag op de cursus *Practicum Theater en Dans* (blok 3) waar je de praktijk van binnenuit leert kennen. In deze cursus maak je kennis met verschillende beroepspraktijken, bijvoorbeeld die van de dramaturg, de programmeur, de festivaldirecteur, educatief medewerker of recensent. Je bezoekt instellingen, festivals en gezelschappen en maakt kennis met de mensen die daar werken. Ieder bezoek is gekoppeld aan een praktische opdracht: bijvoorbeeld het schrijven van een recensie, het ontwerpen van een randprogramma, het selecteren van voorstellingen voor een festival, het voeren van een nagesprek. Je leert hoe je op een professionele manier je observaties over repetities en voorstellingen onder woorden kunt brengen en kunt delen met mensen uit de praktijk. Voor meer informatie neem contact op met Arianne Koeleman via a.n.m.perez-koeleman@uu.nl.

11

Stage

Ook wijzen we je op de mogelijkheid om een stage te doen tijdens je bachelor (7,5 of 15 ECTS). Denk aan een stage als regie- of dramaturgieassistent, als assistent bij een tijdschriftredactie (bijvoorbeeld theaterkrant.nl of de *Theaterkrant magazine, voorheen Theatermaker*), bij een festival, of op de publiciteitsafdeling van een gezelschap. Heel leerzaam, inspirerend, en goed voor je professionele netwerk! Stageoproepen vind je in onze nieuwsbrief, op theaterkrant.nl en via students.uu.nl/gw/media-en-cultuur/onderwijs/stage. Je kunt ook contact opnemen met onze stagecoördinator Feline van den Boogerd (F.L.vandenBoogerd@uu.nl).

Naar het theater!

Verder is het heel belangrijk om vaak naar theater te gaan en zoveel mogelijk voorstellingen te zien. Als je in dit veld aan de slag wilt, moet je weten wat er speelt! Word vrijwilliger bij een theater bij jou in de buurt of bij een theater- of dansfestival (in Utrecht o.a. Tweetakt en SPRING Festival).

Voorstellingsbezoek helpt je ook bij het uitbreiden van je repertoirekennis. Werk aan je repertoirekennis door voorstellingen te zien, theaterteksten te lezen en eventueel registraties te bekijken. Wat betreft dansrepertoire, performances, en specifieke enceneringen: de TiN-collectie die wordt beheerd door de Universiteit van Amsterdam beschikt over een uitgebreide collectie videoregistraties. Zie daarvoor www.tin.nl.

MEER INFORMATIE

Wanneer je nog vragen hebt kun je contact opnemen met Dick Zijp, de coördinator van het verdiepingspakket. Hij is bereikbaar per e-mail:

D.C.Zijp@uu.nl

Nieuwsbrief

Ongeveer zes keer per jaar versturen we een nieuwsbrief met daarin aankondigingen van interessante lezingen en andere activiteiten, open repetities, stages, kortingsacties en meer. Als student in dit verdiepingspakket ontvang je deze nieuwsbrief via je UU-adres.

Facebookpagina

Je kunt ons ook volgen op Facebook, via www.facebook.com/theatrestudies.uu.

BIJLAGE: LITERA TUURTIPS

Vanzelfsprekend kunnen we in dit verdiepingspakket niet alle facetten van theater en dans aan de orde laten komen – dat vergt eigenlijk jaren studie. Daarom vinden we het belangrijk om je op een aantal titels te wijzen. Een aantal titels beschouwen we als verplichte literatuur: we raden je aan deze titels aan te schaffen of te lenen via de UB.

Met het oog op toekomstige papers, een BA- eindwerkstuk en straks ook het werkveld doe je er goed aan om af en toe bewust stil te staan bij de vraag welke aspecten van theater en/of dans jouw bijzondere belangstelling hebben. Ga na welke makers en auteurs je inspireren en verdiep je in die onderwerpen. Ook hier kunnen de titels in de bijlage helpen.

AANSCHAFFEN / IN ELK GEVALLEZEN

Balme, Christopher B. *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. Een handige en overzichtelijke introductie in de theaterwetenschap (inclusief een hoofdstuk over dans), beschrijft gangbare benaderingen, methodes, kernbegrippen en verwijzingen naar verdiepende literatuur.

Bleeker, Maaïke. *Visuality in the Theatre*. Basingstoke: PalgraveMacmillan 2008. Bleeker laat zien hoe je postdramatisch theater en dans kunt analyseren, aan de hand van kernbegrippen als adressering, focalisatie, theatraliteit en absorptie.

Brayshaw, Theresa, en Noel Witts, red. *The Twentieth-Century Performance Reader*. 3^e editie. London: Routledge, 2014. Bevat veelal primaire teksten van zo ongeveer alle belangrijke theater- en dansmakers die er in de twintigste eeuw toe deden. Het boek is ook online in te zien via de UB.

Carter, Alexandra en Janet O’Shea, red. *The Routledge Dance Studies Reader*. Abindon, Oxon en New York: Routledge, 2010.

Biedt een goede en brede introductie op dans en danswetenschap (ballet, modern dans, postmoderne dans, jazz, etnische dans), met in de inleiding een uitstekende introductie op *danswetenschap*, biedt inzicht in belangrijke begrippen en methodes.

Lehmann, Hans-Thies. *Postdramatic Theatre*. New York/London: Routledge, 2006. Wellicht de meest geciteerde tekst in de theaterwetenschap en –praktijk op dit moment; een kerntekst dus. Ook ons onderwijs is sterk gericht op dat deel van het veld dat Lehmann als postdramatisch theater beschrijft.

STERK AANBEVOLEN

Bay-Cheng, Sarah et al. red. *Mapping Intermediality in Performance*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010.

Online beschikbaar. Een bundel essays over intermedialiteit en over manifestaties van theater, dans en performance in een digitale cultuur. Biedt veel concrete begrippen waarmee de rol van media in performance bestudeerd kan worden.

Carlson, Marvin. *Performance: A Critical Introduction*. 2e ed.

London: Routledge, 2004. Naast 'theater' is het begrip 'performance' een veel voorkomende term in het discours. Dit begrip heeft een heel eigen geschiedenis, een parallelgeschiedenis in de beeldende kunst en heel veel verschillende interpretaties. Marvin Carlson legt dit allemaal glashelder uit.

Fischer-Lichte, Erika. *The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies*. London/New York: Routledge, 2014.

Biedt een overzicht van belangrijke concepten en methodes in theaterwetenschap en performance studies, met aandacht voor interculturele performance praktijken.

Kerkhoven, Marianne van. *Van het kijken en het schrijven. Teksten over theater*. Leuven: Uitgeverij Van Halewyck, 2002.

Een must-read voor elke theater/danswetenschapper en (aankomende) dramaturg. De Vlaamse dramaturge Marianne van Kerkhoven laat op een heldere en

aansprekende wijze zien hoe theorie en praktijk met elkaar vervlochten zijn, waarom theater altijd politiek is; ze maakt voelbaar wat ruimte in het theater eigenlijk is, of het spreken van een toneelspeler, etc. etc.

Kuyper, Eric de, en Emile Poppe. *Theatraliteit: Van barok tot Brecht en verder*. Houten/Arnhem: Terra/ArtEZ Press, 2015. Prachtig geïllustreerd geschiedenisboek waarin de nadruk nu eens niet ligt op dramaschrijvers, maar op theater als opvoeringskunst en als deel van de podiumkunsten. Met veel aandacht voor scenografie, relevante concepten als spel en spektakel, en voor populaire vormen als musical en straattheater.

Lansdale, Janet, red. *Decentring Dancing Texts: The Challenge of Interpreting Dances*. Basingstoke: PalgraveMacmillan, 2008.

Verzameling essays waarin — de titel zegt het al — verschillende wijzen van dansanalyse worden beschreven. Janet Lansdale is een expert op dit gebied; je kunt nog veel meer titels van haar hand over dit onderwerp vinden.

16

ANDERE NUTTIGE TITELS

Butterworth, Jo, en Liesbeth Wildschut, red. *Contemporary Choreography: A Critical Reader*. London: Routledge, 2012.

Verzameling essays over een grote diversiteit aan choreografische praktijken en maakprocessen. Bevat een essay van Liesbeth Wildschut over dansdramaturgie.

Copeland, Roger, en Marshall Cohen, red. *What is Dance?* Oxford: Oxford University Press, 1983. Nog altijd een nuttig naslagwerk, bevat een grote collectie essays, geordend rond thema's als dans en definities; dans als medium; genres en stijlen; dans als taal en dansnotatie; danskritiek; sociaal-culturele context.

Erenstein, Rob, red. *Een Theatergeschiedenis der Nederlanden. Tien eeuwen drama en theater in Nederland en Vlaanderen*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996. Rijk

geschiedenisoverzicht van de Nederlandstalige theatergeschiedenis, hoewel de meest recente periode wat summier wordt gerepresenteerd.

Fischer-Lichte, Erika. *History of European Drama and Theatre*.

Transl. Jo Riley. London: Routledge, 2002. Informatief boek over Europese geschiedenis, waarin niet alleen feiten worden gegeven maar waar de focus juist licht op hoe in bepaalde historische periodes een specifiek gedachtengoed, mens- of wereldbeeld gestalte krijgt, en hoe je dat kunt herkennen in theaterrepertoire.

Fortier, Mark. *Theory / Theatre: An Introduction*. Second edition.

London / New York: Routledge, 2002. Introductie op gangbare theoretische perspectieven en methodes zoals semiotiek, fenomenologie, poststructuralisme, materialisme en gender studies.

Lepecki, André. *Exhausting Dance: Performance and the Politics of Movement*. New York/London: Routledge, 2006. Vaak geciteerd boek

in de danswetenschap, richt zich op (relatief) recente ontwikkelingen in dans, waarbij gangbare conventies rond dans, choreografie en het (bewegende) lichaam radicaal ter discussie worden gesteld.

17

Turner, Cathy, en Synne K. Behrndt. *Dramaturgy and Performance*.

Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. Handige introductie tot het veld van de dramaturgie. Wel met een redelijk sterke focus op de Britse praktijk. De Nederlandstalige praktijk heeft soms andere kenmerken, zie wat dat betreft het boek van Marianne van Kerkhoven.

Wallis, Mick, en Simon Shepherd. *Studying Plays*. London/New

York: Bloomsbury, 2010. Overzichtelijk naslagwerk waarin helder wordt uitgelegd hoe je een tekstanalyse maakt, met veel verwijzingen naar diverse theaterteksten. Met o.a. aandacht voor de analyse van personages, dialogen, tijd, plot en ruimte, en een hoofdstuk over hoe 'culturalframeworks' interpretaties beïnvloeden.

Utrecht, Luuk. *Van hofballet tot postmoderne dans*. Zuthpen: Walburg Pers, 1995. Een systematische en overzichtelijke benadering van dansgeschiedenis tot in de jaren negentig, met veel inzichtgevend beeldmateriaal. Korte notitie ten aanzien van de sectie over postmoderne dans: hier is het zinvol om ook andere bronnen te zoeken. De benadering van Luuk Utrecht is niet onjuist, maar wel zeer specifiek.